

İSPANYOL ENGİZİSYONU VE BİBLİYOGRAFYASI

Muhammet Kutluhan GÜNEŞ*

Özet

Engizisyon, sadece bir bölge ya da bir ülke ile sınırlı kalmayıp Katolik birçok ülkede az ya da çok uygulanmıştır. Lakin bugün engizisyon mahkemeleri denildiğinde anlaşılan İspanyol engizisyonu olmaktadır. Çünkü bu engizisyon iki yüz bine yakın insana işkence etmiş ve neredeyse soykırım diyebileceğimiz sistematik bir düzen geliştirmiş ve bu sayede şöhrete kavuşmuştur.

Burada anlatmak istediğimiz iki konu var birincisi Engizisyon ve İspanyol Engizisyonu ayrımı. İkincisi ise Müslümanların veya gizli Müslümanlar (moriscos) ve bunlara gerek işkencelerle gerek baskılarla yapılan sistematik asimilasyon çabaları. Anlatmaya çalıştığımız konuyu örnekler özelinde ortaya koymaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Engizisyon, Moriscos, İspanyol Engizisyonu, Engizisyon Mahkemeleri.

SPANISH INQUISITION AND BIBLIOGRAPHY

Abstract

The Inquisition is not limited to only one region, but to many Catholic countries. But today it is understood that when the inquisition courts are called it is the Spanish inquisition because it tortured close to two hundred thousand people and developed a systematic order that we can call almost genocide and it has achieved fame.

There are two issues we want to discuss here: the first is the distinction between the Inquisition and the Spanish Inquisition; the second is the systematic assimilation efforts made by the hidden Muslims. We tried to put specifics on the specimens we tried to explain.

Key Words: Inquisition, Moriscos, Spanish Inquisition, Inquisition Courts.

Giriş

Engizisyon kelimesi, Latince “inquirere” kökünden gelmekte olup, İspanyolca karşılığı “inquirir”dir. Kelime manası ise bir şeyi dikkatle incelemek, araştırmak ve öğrenmek olarak karşımıza çıkmaktadır. Latince “inquisitio” (inkisite) kelimesi ise inquirir kelimesinin aksiyona dönüşmüş halidir. Bu da karşımıza “inquisicion” (engizisyon) kelimesi olarak çıkmaktadır. Ayrıca Fransızcada “inquisition”, İtalyancada “inquisizione” ve Almanca’da “inquisition” olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer dillerde engizisyon kelimesini vermemizin sebebi engizisyonun bu ülkelerde de

* Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi e-posta: m.kutluhangunes@gmail.com

karşımıza çıkmasından kaynaklanmaktadır.¹ Zira Katolik bir düşünce eseri olan engizisyonu sadece Ortaçağ İspanyasına indirgemek için basitine kaçmak demek olacaktır. Böyle bir yapı muhakkak diğer Katolik ülkeleri de etkileyecek bir kuruluş olacaktır. Bu dini mahkemeler Katolik ülkelerde kurulmuş olup “Dogma”ya karşı çıkanları cezalandırmak için kullanılmıştır. İşlevlerinden bir diğeri kitap yakmak olan bu mahkemeler kitapların yararsız ve zararlı olanlarını yakmıştır.² Sapkınlar olarak niteledikleri Yahudileri ve Müslümanları dinlerinden çevirmişler, çeviremediklerini büyük cezalara çarptırmışlar, Hristiyanlığa dönenlerin de birçoğu üzerine giderek kutsal ev sayesinde bir av başlatmışlardır.

Ortaçağ engizisyonu, 4 Nisan 1184 yılında 3. Lucio tarafından Valdenselilerin³ (Verona) sapkınlıklarıyla mücadele için düzenlendi.⁴ Lakin başka bir kaynakta ise birinci engizisyonun, Fransa’da Papa III. İnocencio tarafından 1204 yılında kurulduğu belirtilmektedir. Bunu İtalya, Almanya, İngiltere 1218 yılında benimsemiş, Katalonya’da ise bu 1232 yılında kendini göstermiştir.⁵ Benzer tarihi bir görüşte ise Papa III. Alexandre, III. Lateran Konsilinde (1179), sapkınlarda denilen diğer dinlere inananların mallarına el koymak üzere bir karar çıkarttırmıştı.⁶ Yine de Engizisyonun çıkışı ile alakalı tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Farklı bir görüşe göre yine Aziz Thomas d’Aquin (1225-1274), sapkınlar için acımasız düşünceler ortaya atmış ve bu görüşler engizisyonun kurulmasına temel oluşturmuştur.⁷ Katolik Krallar döneminde en haşmetli dönemini yaşayan engizisyon, kilise ve otoritenin güç birliği etmesi ile ciddi bir yol almış ve Reconquista’nın başarıya ulaşmasına da vesile olmuştur. Bu karanlık mahkemeler II. Isabel tarafından kaldırılmıştır.

¹ José Antonio Escudero, “La Inquisición en España”, *Cuadernos de Historia*, S.108, Madrid 1996, s.4; Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Esgin, *Hristiyanlıkta Engizisyon Mahkemeleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 1998.

² D. Julio Melgares Marin, *Procedimientos de la Inquisición*, Libreria de D. Leon Pablo Villaverde, Madrid 1886, s.21.

³ Valdense Kilisesi, 12. Yüzyılda Pedro Valdo tarafından kurulmuş ve bugün evanjelik ve Protestan diyebileceğimiz kilisenin adıdır. Bunlar din adamları olarak görülme de Güney Fransa ve Kuzey İtalya bölgelerinde gezgin vaizler olarak girişimlerde bulunmuşlardır. Katolik kilisesi tarafından, Katolik inancına bir tehdit olarak algılanan bir oluşumdur.

⁴ D. Luis de la Cruz Valenciano, “La Inquisición Española”, Yayınlanmamış Makale, Barcelona, 2012, s. 3

⁵ Marin, a.g.e., s.24.

⁶ Ahmet Hikmet Eroğlu, “ Farklı İnanıcı Tehdit Olarak Algılamanın Sonucu: Engizisyon Terörü”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, C.VII, S.20, Ankara, 2004, s.95.

⁷ Eroğlu, s.97.

1. Engizisyonun (Santo Oficio) İspanyada Kuruluşu ve Kurumsallaşması

Bugün anladığımız manadaki engizisyon, Katolik Krallar (los Reyes Catolicos) devri olarak adlandırılan, Kastilya (Castilla) kraliçesi I. İsaabel ve Aragon Kralı II. Fernando tarafından bir birlik oluşturularak başlamıştır. Buna da İspanya'da, Santo Oficio denmektedir. Mart 1452'de doğan Aragon prensi Fernando ve 1450'nin Eylül ayında doğan Kastilya prensesi İsaabel; Valladolid'de 18 Eylül 1469'da evlenerek Kral IV. Enrique'nin ölümüne kadar, Kastilya'nın idaresinde söz sahibi oldular.⁸ Bu iki yöneticinin evlenmesi ve tahta geçmeleri ile görüşmeler hassas bir döneme evrildi.⁹ Bu yeni engizisyon, radikal antisemitik bir oluşum, 1 Kasım 1478'de kuruldu.¹⁰ Sürgünler ve idamlarla perçinlenen bu mahkemelerin kuruluş amacı bir dinsiz bırakmamaktı, insanların sürgün veya din değiştirmeleri istenmiş lakin din değiştirenlerin birçoğu da engizisyonlarda çeşitli işkencelere maruz bırakılmıştı. Manuel de Malet ve İsaac bu konudan şöyle bahsetmektedir;

"Fernando ve İsaabel Katolik Krallar olarak adlandırılan çok dindar prenslerdi, korkunç önlemler aldılar (...) 1492'de Yahudiler, 1502'de Müslümanlar vaftizi veya sürgünü seçmek zorunda kaldılar. Birçoğu gitmeyi tercih etti (...) Katolikliği Seçenler ise İspanyolların gözünde birer şüpheliye döndüler; özelde eski dinlerini öğretmekle suçlandılar. Bu krallar onlara karşı İspanyada Kutsal Ofis (ev) denilen Engizisyonun Dini Mahkemelerini yarattılar (...)."

Bu da yukarıda bahsettiğimiz din değiştirmenin can güvenliği açısından bir insana yetmediğini göstermektedir. Zorla Hristiyanlaştırılan Müslüman (Moriscos) ve Yahudiler'in (Marones), eski dinlerine dönüp dönmedikleri didik didik edilmiş, şikâyetler ise hemen değerlendirilip büyük işkenceler ve yakılmalar olarak bu inananlara geri dönmüştür.¹¹

İlk önceleri sapkınlıklarla mücadele edenler, piskoposlar (obispo) veya mahalle papazları (vicario) olarak adlandırılan din görevlileriydi.¹² Lakin bu bir süre sonra sapkınlıklarla başa çıkılamayacak hatalar üretti. Her piskopos kendi mahkemesini kurdu ve derin bir sorun baş gösterdi. Kilise bu kurulun

⁸ Andres Bernaldez, *Historia de Los Reyes Catolicos Dn. Fernando y Da. Isabel*, C.I, Don Jose M.a Geofrin, Sevilla 1869, s.29-31.

⁹ Escudero, a.g.m., s.7.

¹⁰ a.g.m., s.8.

¹¹ Eroğlu, a.g.m., s.98.

¹² Marin, a.g.e., s.21.

üzerinde ve her birini kendi altında toplayacak büyük bir mahkeme kurmaya kararlıydı.¹³

Engizisyon mahkemeleri papaların akıllarında, piskoposlara katılım ve heveslerine güvenmemeleri, papalığın politik baskınlığını temsil etmek için kararlı bir amaç sonucu ortaya çıktı.¹⁴ Bu yargılamalar, dini vaazları veren ve yeri geldiğinde işkenceleri yapan engizitör (inquisidor) adı verilen görevliler tarafından hayata geçirilmekteydi. Bunun için belli başlı kurallar koyuldu. Bugünkü Avrupa ceza hukukunun başı da sayılabilecek olan 1670 Emirnamesi, bu kuralların en güzel örneğidir. Zira o döneme kadar yazılı bir ceza kanunu ortada görünmemektedir ve zamanla da geliştirilmiştir.¹⁵ Tabi bu emirnameye gelene kadarki konsil kararları¹⁶ çok önemlidir. Zira bu kararlar, gelecek kararların şekillenmesindeki en önemli kaynaklardır ve bunlara temel niteliğindedir. Yine bu konu ile alakalı olan engizitörlerin (inquisitor), uygulamalarını kaleme alması çok büyük önem arz etmektedir.

İşleyiş ise genel kaidelere uygun gitmekteydi. Engizitörlerin sapkınlar hakkında vaaz vermeleri ve bu sapkınları yılda dört defa olmak üzere sorumlu buldukları bölgelerdeki şikâyet ve ithamlara göre tespit etmesi gerekiyordu. Bu süreç içerisinde sapkınlık şüphesi görülenlerin sapkınlıklarının saptanması veya itham edilen kişinin af dilemesi amacıyla bir aylık süre tanınıyordu. Şayet bu süre içerisinde gelip af dileyip tövbe edenler var ise suçları affedilip hac zamanı kiliseye gönderiliyordu. Lakin sapkınlık aleni ise cezası, ölüm cezasından müebbet hapse devşiriliyordu. Af süresinin bitiminde ise bölgenin vaizi kilisede çağrıda bulunur ve üç kere kınama yazısını sapkının evine gönderirdi. Şayet zorluk çıkaracak birisi ise otoriteden (krallıktan) istenilen muhafızlar tarafından zorla mahkemeye irtihali sağlanıyordu. Deliller ortaya konmaya başlanıyor, kiliseye uygun deliller ortaya konuluyorsa ceza ve işkence safhasına geçiliyordu.¹⁷

2. Kilise ve Ceza

¹³ Esgin, a.g.t., s.67.

¹⁴ Marin, a.g.e., s.22; Ortaçağ engizisyonu, 4 Nisan 1184 yılında 3. Lucio tarafından Valdenselilerin sapkınlıklarıyla mücadele için düzenlendi. Lakin başka bir kaynakta, birinci engizisyonun Fransa'da Papa III. İnocencio tarafından 1204 yılında kurulduğu belirtilmektedir. Engizisyon İtalya, Almanya, İngiltere ve başka ülkelerde 1218 yılında benimsenmiş, Katalonya'da ise 1232 yılında kendini göstermiştir.

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Vasfi Raşit Seviğ, "Engizisyon Muhakeme Usulü", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XVIII, S.1, Ankara, 1961.

¹⁶ Bu konsil kararlarına, 1235 Norbanne, 1246 Beziers gibi taşra konsillerinin aldığı kararlar örnek gösterilebilir.

¹⁷ Esgin, a.g.t., s.278-299.

Malumunuz olduğu üzere işkence ve darp insanlık kadar eski bir sistematik olgudur. Hristiyanlık kurulurken onca işkenceden geçtiği söylenen havariler de ortadayken Katolik dünya neden işkenceye başvurmuştur. Bu sosyolojik bir sorudur. Lakin insanın fitri yapısında vazgeçilmeyecek hırs ve kin güdüsü daha evvel kendi atalarının da yaşadığı kötü deneyimi başkalarına da yaşatmak arzusunu mu harekete geçirmiştir yoksa eskiden yaşananlar unutulmuş mudur bunu insanın olduğu yerde bir matematiğe bindirmek zordur. Zira insanın olduğu yerde her şeyin düşünülenden veya öngörülenden farklı yansımalar gösterebileceği bir hakikattir. Biz bu sorunun altında zahirde gözükene bir cevap arayacağız.

İşkence, hükümlünün çelişkili cevap vermesi, sapkınlıkla ilişkisi ve kısmi itiraflarda tam hakikati öğrenmek amacıyla gerçekleştiriliyordu.¹⁸ Tabii bu işkenceler akıl alır boyutlarda değildi. En bilinenlerinden birisi kazığa bağlayıp yakmak olan işkenceden, ölüleri mezardan çıkarıp sürüklemeye ve vidalı sistemlerle kafa ezmeye kadar birçok türde sistematik işkence, Engizisyon tarafından, bir öldürme sanatı olarak kullanılmıştır. Papalık, bazı aşırıya giden yargıçların görevlerine son verip bazılarını ise daha yumuşak olma konusunda dahi uyarmak zorunda kalmıştır.¹⁹

Bu işkenceleri yapmak için de belli başlı dayanakların olması gerekmektedir. Bu sistemi kuranlar elbette dini bir pozisyonda durdukları için muhakkak dini bir referans vermek şarttır. Bu da Hristiyan Katolik Papalığı tarafından üretildiğine göre İncil, bu konuda başucu kitap olmalıdır ve bu kitaptan alınacak emirler doğrultusunda sapkınlıklara olan kin ve nefret, bu işe bir anlam yükleyecek ve bu bakımdan Hristiyan ahali tarafından yadırganmayacaktır. Muhtemelen Engizisyonun uygulayıcıları, “Üzerlerine kral olmamı istemeyen bu düşmanlarıma gelince, onları buraya getirin ve gözümün önünde kılıçtan geçirin” İsa bu sözleri söyledikten sonra...²⁰ diye devam eden ayetler ve buna benzer bir çok ayetleri kendilerine rehber kılmış oldular.²¹

Kilise ise bu cezaları uygulamak için genelde sivilleri görevlendirdi. Yukarıda belirttiğimiz üzere zorla getirilecek kişiler yine otorite tarafından istenen muhafızlar tarafından zorla mahkemeye çıkarılıyordu.²² Bunun amacı ise kilisenin kutsallığına dil uzatılmasını engellemektir. Zira zorbalığın bu inanca yapışmasını istemiyorlardı. Hatta Protestanlar engizisyonu Katolik

¹⁸ Escudero, a.g.m., s.18.

¹⁹ Eroğlu, a.g.m., s.98.

²⁰ (Luka 19:11-27)

²¹ Ayrıntılı bilgi için bknz: Esgin, a.g.t., s.44.

²² Eroğlu, a.g.m., s. 278.

mezhebinin yaptığını söyleyerek tüm Hristiyanlığı kapsamamasını istemektedir. Lakin bu zulmün sadece Engizisyona ya da sadece Katoliklere mahsus olduğu düşünülmemelidir. Bu dini yorumlama konusunda farklı olana karşı bir tutum ve bir anlayış meselesidir. Çünkü Protestan mezhebini başlatan Martin Luther de döneminde, Almanya’da, meydana gelen Köylü Ayaklanması sırasında köylülerin öldürülmesi için fetva vermiş ve binlerce köylü kılıçtan geçirilmiştir. Yine Luther taraftarlarının, Hristiyanlığın farklı bir yorumu olan Anabaptistleri suda boğarak öldürmeleri de bunu desteklemektedir. Bütün bunlar, Protestanları da bu konuda zan altında bırakmaktadır.²³

3. Engizisyon ve Müslümanlar (Moriscos)

Hem konunun uzamaması hem de Avrupalı kitap ve makalelerde Yahudilerin engizisyonda payına düşenleri fazlasıyla işlemeleri sebebiyle Engizisyonun Müslümanlara yönelik kısmını makalemize almayı uygun bulduk.

İlk öncelikle bu dönemde yukarıda da belirttiğimiz üzere Müslümanların hakiki birer Hristiyan olduklarına inanılmamıştı. Birçok Müslüman vaftiz edilmiş yine de bu yetmemişti. Hakiki birer Hristiyan olup olmadıkları araştırılmalı ve ortaya çıkarılmalıydı. Hristiyan olanlarda, özellikle, Müslümanlarda görülen bazı şartların olmaması arandı. Domuz eti yememe ve şarap içmeme gibi sebepler bunda belirleyici oldu. Zira hemen herkes potansiyel suçlu olabilirdi. Bunlara Muhammedin cemaati de denmekteydi.²⁴

Ayrıca şüphelenilenlerin yalan şikâyetlerle de kovuşturulduğu görülmektedir. Zira insanlar artık gerçek Hristiyan ve gizli Müslüman ayrımından epeyce etkilenmişti. Belki de sevmedikleri insanları, bu ve benzeri suçlarla suçlamakla en azından sıkıntı çekmelerini istemişlerdi. Bununla alakalı Borja Franco Lopis’in makalesinde bahsettiği 3 farklı örneği paylaşmak istiyorum, zira örnekler engizisyonun bu dönemdeki durumunu özetler nitelikte. Bunun hangi insani bir gereklilikten kaynaklandığını anlamak güç olsa da dönemin şartlarında Güç’e iyi görünmek veya sevmediği birini şikâyet etmek üzerine düşünülmüş olacağı olasılık dâhilindedir.

Bu yalan ve iftiralarla alakalı en olmadık şikâyetlerden, Lopis’in araştırmalarına göre mahkeme kayıtlarından üç örnek görelim. Birinci örneğimiz XVI. yüzyıldaki bir şikâyeti içermektedir. Valencia’lı Catalina

²³ a.g.m., s.98-99.

²⁴ Ayşe Kılıç, “İspanyol Engizisyonu ve Müslümanlar”, *İnsan ve Toplum Dergisi*, C.VI, S.1, İstanbul, 2016, s.100-101.

Martínez Buxá'nın yakalanmasına sebep olan şikâyet tam olarak "renkli bir elbisenin üzerinde Muhammed'in resminin olması" şeklindedir. 1588 yılında Jerónimo Anjabm isimli şahsı engizisyon mahkemesine götürülen şikâyet ise bir tabak üzerinde Muhammed'in bir figürünün olduğu ve onun, bunu bir masa üzerine koyarak dizleri üzerinde tapındığı şeklindedir. Bir diğer örnek, Isabel Obres isimli şahsın "Muhammed heykeline ibadet" ettiği şeklindeki şikâyettir ki şahıs suçlu bulunmuştur.²⁵ Bunların yanı sıra, kuskus yemek ve masada yemek yememek için bile suçlananlar ve cezalandırılanlar mevcuttur.²⁶ Bu cezalardan kaçmak isteyenler, kendilerine fetva aradılar. Dönemin fıkıh adamlarından Vehrani'ye müracaat edip takiyye hususunda fetva aldılar zira zulüm artık bunu gerektiriyordu.²⁷

Dilleri dinleri ve tarihleri unutturulmak istenen Moriskolar, sıkı kontrol ve keşmekeşin arasında kendi kültürlerini ve dinlerini yaşamak için belli bir hafıza geliştirmeyi uygun görmüşlerdi. Kendilerini motive edici sözleri gece gündüz belki tekrar etmiş ve kendi asıllarını unutmamak için gayret göstermişlerdi.²⁸

4. İspanyol Engizisyonu Bibliyografyası

İspanyol Engizisyonu sebep ve sonuç itibariyle tarihin önemli olaylarından biridir. Avrupa toplum ve devletlerinin şekillenmesinde özel bir yere sahip olan engizisyon, farklı ilmi alanlar için önemli bir çalışma sahasıdır. Bu nedenle birçok kaynağı olan İspanyol Engizisyonu hakkında, öz olarak gördüğümüz kaynaklar bir ilgi ve merak uyandırmak adına aşağıda belirtilmiştir.

a. Türkçe Kaynaklar

ATÇEKEN, İ. H; *Endülüs'ün Fethi ve Mûsâ bin Nusayr*, Araştırma Yayınları. Ankara, 2002.

ATÇEKEN, İ. H; "Târık bin Ziyâd", *TDVİA*, C. XXXX, İstanbul, 2011.

BAYSUN, C; "Moriskolar", *İA*, C. VIII, 3. Baskı, İstanbul, 1979.

BENAFRİ, C; *Endülüs'te son Müslüman kalıntısı Morisko'ların Cezayir'e göçü ve Osmanlı Yardımı (1492-1614)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1989.

²⁵ Borja Franco Lopis, "Los Moriscos y La Inquisición. Cuestiones Artísticas", *Manuscripts: Revista -D'Història Moderna*, No:28, Valencia, 2010, s.98.

²⁶ Feridun Bilgin, "Katolik İspanyol iktidarında Endülüs Müslümanları'nın Kimlik Mücadelesi: Moriskolar Örneği", *Milel ve Nihal Dergisi*, C. XI, İstanbul, 2014, s.57.

²⁷ Bilgin, a.g.m., s.62.

²⁸ a.g.m., s.64.

BİLGİN, Feridun; “Katolik İspanyol İktidarında Endülüs Müslümanları’nın Kimlik Mücadelesi: Moriskolar Örneği”, *Milel ve Nihal Dergisi*, C. XI, İstanbul, 2014.

DEMİRCİ, K; “Engizisyon”, *TDVİA*, C. XI, İstanbul, 1995.

EROĞLU, Ahmet Hikmet; “Farklı İnanıcı Tehdit Olarak Algılamının Sonucu: Engizisyon Terörü”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, C. VII, S.20, Ankara, 2004.

ESGİN, Mehmet; *Hristiyanlıkta Engizisyon Mahkemeleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1998.

HİTTİ, P. K; İslam tarihi: Siyasi ve Kültürel, (Ter. S. Tuğsuz), C. III, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980.

KILIÇ, A; *Endülüs Müslümanlarının Sürgünü*, Doğu Kütüphanesi, İstanbul, 2015.

KILIÇ, Ayşe; “İspanyol Engizisyonu ve Müslümanlar”, *İnsan ve Toplum Dergisi*, C. VI, S.1, İstanbul, 2016.

ÖZDEMİR, M; “Convivencia Efsane Mi, Gerçek mi?” *Sabah Ülkesi Dergisi Kültür-Sanat Bölümü*, S.42, 2015.

ÖZDEMİR, M; “Endülüs” *TDVİA*, C. XI, İstanbul, 1995.

ÖZDEMİR, M; *Endülüs Müslümanları: Siyasi Tarih*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Ankara, 1994.

ÖZDEMİR, M; *Endülüs Müslümanları: İlim ve Kültür Tarihi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. Ankara, 1997.

ÖZDEMİR, M; “İspanya Krallığı’nın XVI. yüzyılda Endülüs Müslümanlarını Hristiyanlaştırma Politikası I”, *AÜİFD*, XXXV, Ankara, 1996.

ÖZDEMİR, M; “Moriskolar”, *TDVİA*, C. XXX, İstanbul, 2005.

ÖZDEMİR, M; “Müdeccenler”, *TDVİA*, C. XXXI, İstanbul, 2006.

SEVİĞ, Vasfi Raşit; “Engizisyon Muhakeme Usulü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVIII, S. 1, Ankara, 1961

ŞAHİN, M. S; “Aforoz”, *TDVİA*, C. I, İstanbul, 1988.

ŞEYBAN, L; *Mudejares, Sefarades: Endülüslü Müslüman ve Yahudilerin Osmanlı’ya Göçleri*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2007.

ŞEYBAN, L; *Reconquista: Endülüs’te Müslüman-Hristiyan İlişkileri*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2003.

YİĞİT, İ; “Endülüs Benî Ahmer Devleti ve Kuzey Afrika İslam Devletleri”, *Siyasi-Dinî-Kültürel-Sosyal İslam Tarihi*, C. IX. Kayıhan Yayınevi, İstanbul, 1995.

b. İspanyolca Kaynaklar

BERNALDEZ, Andres; *Historia de Los Reyes Catolicos Dn. Fernando y Da. Isabel*, C.I, Don Jose M.a Geofrin, Sevilla, 1869.

CERRILLO CRUZ, Gonzalo; *Los Familiares de la Inquisición Española*, Editorial Junta de Castilla Y León, Valladolid, 2000.

CHARLES LEA, Henry; *Los Moriscos Españoles. Su conversión y expulsión* Editorial Universidad de Alicante Servicio de Publicación, Alicante, 2007.

DOMÍNGUEZ ORTÍZ, Antonio; *Estudios de la Inquisición Española*, Editorial Comares, Granada, 2010.

DUMONT, Jean; *Juicio a la Inquisición Española*, Editorial Encuentro, Madrid, 2009.

EIMERÍC, Nicolau; *Manual de Inquisidores*, Editorial Maxtor. Valladolid, 2010.

ESCANDELL BONET, Bartolomé / PEREZ VILLANUEVA; Joaquín; *Historia de la Inquisición Española y América*, Editorial Biblioteca Autores Cristianos. Madrid, 2000.

ESCUADERO, José Antonio; “La Inquisición en España”, *Cuadernos de Historia*, S.108, Madrid, 1996.

GALVAN RODRÍGUEZ, Eduardo; *El Secreto de la Inquisición Española*, Editorial Universidad de Las Palmas Gran Canaria, 2002.

GARCÍA CARCEL, Ricardo; *La Inquisición*, Editorial Anaya, Madrid, 2002.

GONZALES MONTES, Reinaldo; *Artes de la Inquisición Española*, Editorial Almuzara Córdoba, 2010.

HERNAN CALABRÍA, Andrés; *Los crímenes de la Inquisición*, Editorial Fapa Ediciones, Barcelona, 2000.

JARNES, Benjamín; *España y la Inquisición (Memoria histórica del Tribunal de la Inquisición)*, Editorial Renacimiento, Sevilla, 2007.

KAMEN, Henry; *La Inquisición Española: Una revisión histórica*. Editorial Crítica, Barcelona, 2011.

LOPIS, Borja Franco; “Los Moriscos y La Inquisición. Cuestiones Artísticas”, *Manuscripts: Revista d’història moderna*, No:28, Valencia, 2010.

MAQUEDA ABREU, Consuelo; *El Auto de Fe*, Editorial Istmo, Madrid, 1992.

MARIN, D. Julio Melgares; *Procedimientos de la Inquisición*, Libreria de D. Leon Pablo Villaverde, Madrid, 1886.

MARTINEZ Díez, Gonzalo; *Bulario de la Santa Inquisición Española*. Editorial Complutense, Madrid, 1997.

MARTINEZ MİLLIAN, Jose; *La Inquisición Española*, Alianza Editorial, Madrid, 2009.

VALENCIANO, D. Luis de la Cruz; *La Inquisición Española*, Yayınlanmamış Makale, Barcelona, 2012.

VİDAL, Cesar; *Grandes Procesos de la Inquisición*, Editorial Planeta, Barcelona, 2006.

Sonuç

Uzunca bir müddet İber yarımadasının yöneticisi ve hamisi konumunda olan Müslümanlar kendi iç karmaşalarından ötürü güçsüz düşmüşlerdi. Bir dönem Endülüs Emevi Devleti gibi güçlü bir devlet kurulan bu toprakların eski sahipleri Hristiyanlar, zamanla parçalanarak güçlerini kaybeden Müslümanları yok etmek için çok uğraşmıştı. Hristiyanların, Yeniden Fetih (Reconquista) dedikleri hareket Katolik soylularının evliliği ve III. Enrique’nin ölümünden sonra Castilla ve Aragon topraklarına hükmetmelerinin ardından 1492’de tamamlanmış oldu.

İspanyol Engizisyonu ardından, İspanyada, artık tek bir birlik kalmış, Hristiyan birliği sağlanmıştır. Bunun için başlatılan sistematik asimilasyon çabaları ile Müslümanlar ile Hristiyanların farklı yorumlarını seçenler, ağır işkencelere maruz bırakılmıştır. Halk nezdinde de benimsenen Engizisyon hareketi, tabiri caizse birçok kişinin mesnetsiz suçlarla şikâyet edilmesine neden olmuştur. Hatta ölümlere bile ceza verilmiş, ölümlerin cezalarının mezarlarından çıkarılıp uygulanması Engizisyon adına, önemli bir başarı(!) olarak görülmüştür. Bunun sonucu ise binlerce Müslüman’ın, yüzlerce yıldır yaşadıkları topraklarda kalmak için, aldıkları fetvalarla takiye yapmak durumunda kalmaları olmuştur. Bu dönemde birçok Müslüman ya yerlerinden yurtlarından olmuş ya da Engizisyon memurlarınca hunharca öldürülerek ebediyete intikal etmiştir.

Kaynakça

BERNALDEZ, Andres, *Historia de Los Reyes Catolicos Dn. Fernando y Da. Isabel*, C.I, Don Jose M.a Geofrin, Sevilla, 1869.

BİGİN, Feridun, “Katolik İspanyol iktidarında Endülüs Müslümanlarının Kimlik Mücadelesi: Moriskolar Örneği”, *Milel ve Nihal Dergisi*, C. XI, İstanbul, 2014.

EROĞLU, Ahmet Hikmet, “Farklı İnanıcı Tehdit Olarak Algılamının Sonucu: Engizisyon Terörü”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, C: VII, S.20, Ankara, 2004.

ESCUADERO, José Antonio, “La Inquisicion en España”, *Cuadernos de Historia*, S.108, Madrid, 1996.

ESGİN, Mehmet, *Hristiyanlıkta Engizisyon Mahkemeleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya,1998.

KILIÇ, Ayşe, “İspanyol Engizisyonu ve Müslümanlar”, *İnsan ve Toplum Dergisi*, C. VI, S.1, İstanbul, 2016.

LOPÍS, Borja Franco, “Los Moriscos y La Inquisicion: Cuestiones Artisticas”, *Manuscripts: Revista D’Història Moderna*, No:28, Valencia, 2010.

MARİN, D. Julio Melgares, *Procedimientos de la Inquisicion*, Libreria de D. Leon Pablo Villaverde, Madrid, 1886.

SEVİÇ, Vasfi Raşit, “Engizisyon Muhakeme Usulü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVIII, S. 1, Ankara, 1961.

VALENCİANO, D. Luis de la Cruz, *La Inquisicion Española*, Yayınlanmamış Makale, Barcelona, 2012.